XCN
XARXA PER A LA CONSERVACIÓ DE LA NATURA

DOCUMENT DE POSICIONAMENT

DE LA XCN

- ÀMBIT FORESTAL -

INDEX

INTRODUCCIÓ

I. DIAGNOSI

1. Abandonament dels espais forestals
2. Pèrdua de biodiversitat i degradació d'ecosistemes forestals
3. Boscos joves cada vegada menys resilients i més vulnerables als incendis
4. Dificultats per compatibilitzar la planificació i gestió forestal amb la conservació dels ecosistemes forestals

II. MISSATGES CLAU PER A LA MILLORA DE LA BIODIVERSITAT FORESTAL

III. ACCIONS PER A COMPATIBILITZAR LA CONSERVACIÓ AMB ALTRES USOS DE L'ESPAI FORESTAL

Implementar una gestió forestal adaptativa i integradora dels diferents usos

A. Planificació a llarg termini i escala territorial àmplia
B. Emergència climàtica i incendis forestals
C. Emergència ecològica i conservació de la biodiversitat
D. Emergència energètica i bioeconomia

Afavorir la maduresa de les masses forestals (boscos madurs, boscos d'alt valor ecològic i espais connectors). Recuperar i conservar els boscos originaris a catalunya

Implicar propietari(e)s/gestor(e)s forestals en la conservació i millora del patrimoni forestal

Altres aspectes de millora de la governança en el sector forestal

Implicar la societat en la conservació i millora del patrimoni forestal

INTRODUCCIÓ

Tal i com es recull al protocol operatiu d'actuacions d'incidència política de la XCN, un dels criteris per valorar el grau d'implicació i el tipus d'actuacions d'incidència que es duran a terme per part de la XCN és l'existència d'un document de posicionament propi. Així, per totes aquelles temàtiques qualificades com a intermèdies pel Protocol[1] es preveu l'elaboració d'un document que reculli el posicionament de la XCN.

Aquest document busca, doncs, facilitar la capacitat de reacció i de posicionament de la XCN davant de certes problemàtiques o temàtiques on la conservació de la natura no és el tema principal però es veu repercutida i pretén servir com a guia a l'equip tècnic i a la junta a l'hora d'escollir un tipus de missatge i contingut per a les diferents actuacions d'incidència que estigui alineat a la missió de la XCN i als valors de les diferents entitats membres[2].

[1] D'acord amb el previst pel Protocol: la priorització de les temàtiques no és estàtica sinó que la XCN pot contemplar com a intermèdies noves temàtiques, pel que serà necessari adoptar un posicionament perquè siguin prioritzades a nivell polític.
[2] Els materials principals utilitzats per a l'elaboració d'aquest document de posicionament deriven de: Grup de Treball de Custòdia Forestal (2015-19), Congrés Socioambiental de Catalunya (2020-21), propostes polítiques de la XCN a les eleccions 2021, aportacions de la XCN a l'Agenda Rural de Catalunya, al Pla Estratègic de la PAC i altres processos participatius, jornades de treball sobre la incidència de la XCN al nou Pla General de Política Forestal (2022).

I. DIAGNOSI

1. Abandonament dels espais forestals

Catalunya compta amb una **gran superfície forestal**[3] **(64,6%**[4]**), que ha patit un procés de transició** en les darreres dècades, **fruit dels canvis socioeconòmics (despoblament rural) i ambientals (canvi climàtic)** viscuts en el territori però també ambientals[5]. Actualment, gran part dels espais naturals es veuen sotmesos a dues tendències oposades en funció de les seves característiques i ubicació: l'abandonament dels conreus i pastures de difícil accés i poc productives així com la disminució de l'ús silvícola al llarg de les últimes dècades, que ha fet evolucionar la matriu en mosaic agro-forestal de mitjans del segle passat cap una homogènia catifa de boscos en expansió que cobreix un 41,5%[6] de la superfície de Catalunya, majoritàriament menuts i joves (-70 anys), de baixa qualitat -tant des del punt de vista de la biodiversitat com de la regulació dels processos ecosistèmics-, molt densos i desestructurats per una manca de gestió i planificació forestal[7] i d'aprofitaments econòmicament viables[8] i molt vulnerables als efectes del canvi climàtic - la seva estructura i la gran continuïtat vertical de combustible així com la baixa diversitat d'espècies arbòries incrementa la seva vulnerabilitat als incendis d'alta intensitat i altres pertorbacions com ara sequeres, ventades o plagues-. Aquesta tendència s'ha de contraposar amb la intensificació agrícola[9] en zones més planes, accessibles i amb més potencial, propiciada per la política agrària, tant Europea com la del Govern de Catalunya. Ambdues tendències -l'abandonament dels espais forestals, de l'agricultura i ramaderia extensiva vs. la intensificació en prats- han provocat repercussions en la biodiversitat i canvis en l'estructura del paisatge i les comunitats de flora, sobretot una pèrdua d'espais oberts, d'heterogeneïtat d'hàbitats i també de biodiversitat[10].

2. Pèrdua biodiversitat i degradació d'ecosistemes forestals

L'aforestació també ha provocat una pèrdua d'hàbitat per moltes espècies, concretament aquelles que requereixen d'espais oberts i de mosaic agroforestal. No obstant, en general la fauna pròpia dels boscos es manté estable o millora sensiblement, si bé les espècies pròpies de boscos madurs o de matollars es troben en clara davallada[11]. Per altra banda, els boscos de Catalunya han patit un descens generalitzat de la seva capacitat de capturar C i l'aforestació també ha provocat la reducció dels cabals dels rius - la

[3] Quan parlem d'espais forestals ens referim principalment als boscos, matollars, prats i roquissars.

[4] Observatori Forestal de Catalunya (2018)

[5] 'Les transformacions de l'espai forestal, tot i el seu component socioeconòmic, poden i han de ser interpretades a partir de principis ecològics amb una dimensió dinàmica en el temps i territorialment ampla. Això proporciona eines importants per a la seva gestió, particularment si s'hi volen incorporar els valors naturals' (Francisco Lloret, 2018-2019, pag. 25).

[6] Observatori Forestal de Catalunya (2018)

[7] Causada en gran part per una coordinació poc efectiva a nivell català entre les polítiques forestal i de gestió del medi natural, que també és identificada com una causa important en l'augment de la vulnerabilitat als grans incendis forestals a la Mediterrània (Parlament europeu, 2007)

[8] Entre les activitats econòmiques productives del bosc, cal destacar l'explotació forestal amb preferència pels arbres grans, concentrada en zones més humides i de muntanya. També la tendència a l'aprofitament de biocombustible forestal, com a alternativa davant dels combustibles fòssils, permet una reducció del combustible envers els incendis i una millora de l'estructura del bosc (disminució de l'homogeneïtat) si bé no contribueix a una major reducció de les emissions de C, en comparació amb altres fonts d'energia alternativa (Francisco Lloret, 2018-2019, pag. 10).

[9] Estat de la Natura a Catalunya (2020)

[10] Estat de la Natura a Catalunya (2020)

[11] Estat de la Natura a Catalunya (2020)

pluja que no aprofiten les plantes i arriben als rius i aqüífers ha disminuït un 29% en l'últim quart de segle[12]-.

Pel que fa als boscos amb característiques d'edat, estructura i composició que s'han associat a una major maduresa i per tant biodiversitat, són avui extremadament escassos a la regió mediterrània[13]. Tot i les múltiples normatives i estratègies europees que estableixen la necessitat de millorar la seva conservació a través de la definició, identificació, seguiment i protecció rigorosa[14]; a Catalunya en els últims anys hi ha hagut pèrdues importants d'aquests boscos, molts dels quals han estat talats (fossin públics o privats)[15], ja que no existeix cap mecanisme per a la seva protecció jurídica. Així, l'extensió d'aquests boscos és molt reduïda actualment a Catalunya (0,3% de la superfície arbrada[16]), lluny dels objectius marcats a nivell europeu de protegir almenys el 30% de la superfície terrestre -segons l'Estratègia forestal europea els ecosistemes forestals haurien de contribuir àmpliament a assolir aquest objectiu- i el 100% dels boscos madurs.

3. Boscos joves cada vegada menys resilients i més vulnerables als incendis

Un dels altres factors de canvi durant els darreres decennis són els incendis forestals que, des de la dècada del 1970 han afectat de manera important en intensitat i extensió el país. Els incendis a Catalunya estan principalment lligats a les tendències vistes anteriorment. Pel que fa a les conseqüències ecològiques, d'una banda exerceixen un impacte negatiu directe sobre les espècies de fauna o flora pròpies de boscos amb un cert grau de maduresa, les propietats dels ecosistemes terrestres, com els estocs de C i també són una de les principals causes de discontinuïtat paisatgística de les masses forestals a Catalunya[17]. D'altra banda, afavoreixen el caràcter arbustiu de la vegetació de la zona afectada, beneficiant altres espècies característiques d'aquests hàbitats més oberts[18]. També cal reconèixer que els incendis són un component propi de la dinàmica i del funcionament dels ecosistemes mediterranis. Per altra banda, la tendència climàtica a l'escalfament i major aridesa està provocant l'expansió d'espècies exòtiques invasores i situacions de decaïment forestal per dèficit hídric i per l'existència de plagues i patògens[19]. Davant els escenaris de canvi climàtic, la gestió adaptativa comença a ser reconeguda en certs instruments[20], però encara està poc implementada en la resta d'instruments sectorials, sobretot de planificació, quedant reduïda sobretot als espais protegits i zones litorals.

4. Dificultats per compatibilitzar la planificació i gestió forestal amb la conservació dels ecosistemes forestals

Tot i els esforços d'ordenació en les darreres dècades a Catalunya, i una evolució constant de la superfície ordenada, la superfície actual encara és baixa (31,7%[21] de superfície forestal pública i privada planificada).Hi segueix havent una manca de gestió en la majoria dels boscos i bosquines de menys de 60 anys, la majoria dels quals de titularitat privada[22], per millorar-ne l'estructura i reduir-ne el risc d'incendi

[12] CREAF (2020)

[13] Francisco Lloret (2018-2019), pag. 24

[14] Estratègia de la UE sobre biodiversitat 2030, Estratègia de la UE en favor dels boscos pel 2030, Directiva Hàbitats, etc.

[15] A la Garrotxa la meitat dels 74 rodals madurs inventariats s'han tallat i només el 10% són protegits efectivament (JM Mallarach, 2016)

[16] CREAF (2011)

[17] Francisco Lloret (2018-2019), pag. 22

[18] Estat de la Natura a Catalunya (2020)

[19] DeBosCat (2021)

[20] 'En els propers anys cal resoldre aspectes clau de la gestió de la biodiversitat que incideixen sobre els sectors agrícola, ramader i forestal, com ara minimitzar els danys causats per la fauna salvatge, desenvolupar un model de gestió adaptativa per a les explotacions o potenciar la biodiversitat útil per millorar la productivitat, i que han de permetre superar la dicotomia entre producció i conservació' (Estratègia del Patrimoni Natural i la Biodiversitat, 2018, pàg. 174)

[21] Observatori Forestal de Catalunya (2021)

[22] El percentatge de superfície privada ordenada es troba estancat, ja que no ha pujat més de 3 punts percentuals des del 2011 -el 2011 és del 27% i el 2020 del 29,5% (CPF, 2020).

forestal. Si bé la planificació forestal a Catalunya ha estat condicionada en gran part per la quantitat de boscos de titularitat privada (76% de la superfície de Catalunya[23]), la manca de gestió del bosc a llarg termini i a través d'una planificació a escala territorial àmplia[24], com a mosaic heterogeni[25], per part del Govern ha causat efectes greus per a la millora de la biodiversitat, connectivitat i resiliència dels boscos. Així, s'ha optat pel criteri de planejament a escala de finca individual i en aquestes no s'ha incentivat o promogut un tipus de gestió forestal en funció d'una planificació a escala superior[26]. També cal reconèixer que la lluita contra els incendis forestals ha consumit una part molt important dels recursos destinats a la gestió forestal, la gran majoria destinats a tasques d'extinció, deixant de banda altres eines efectives de prevenció d'incendis i acumulació de combustible com és la silvopastura.

Per altra banda, manca una política activa de conservació del patrimoni natural dels boscos públics, fet que en molts Espais Naturals Protegits ha causat impactes greus[27]. Per últim, ni la custòdia del territori[28], ni la gestió propera a la natura[29] -ni en general les polítiques de gestió del medi natural i la biodiversitat- estan suficientment integrades en els instruments de planificació i gestió forestal existents[30], que en molts casos s'han enfocat sobretot a aconseguir la màxima producció de fusta possible respectant uns criteris bàsics de conservació marcats per la legislació competent. De la mateixa manera, encara són una minoria els propietaris forestals que orienten la gestió a la conservació i preservació de la biodiversitat dels seus boscos.

[23] Observatori Forestal de Catalunya (2018)

[24] Catalunya, a alçades de l'any 2022 i des del 2014 no té un Pla General de Política Forestal (PGPF) -element de planificació clau per desenvolupar una ordenació del territori-. Els Plans aprovats fins ara mantenen el criteri de planejament a escala de finca i el fet que no siguin plans sectorials, fa que no es puguin definir urbanísticament les terres forestals (ICEA, 2018-2019). A més, a una escala inferior, actualment no hi ha cap Pla d'Ordenació de Recursos Forestals (PORF) aprovat encara. Aquest instrument no només és obligatori segons la normativa nacional, sinó altament estratègic, ja que pot permetre una major integració de la gestió forestal a escales inferiors tenint en consideració les particularitats de cada territori.

[25] Francisco Lloret (2018-2019), pag. 7

[26] Encara que l'objectiu fonamental dels models de Plans Tècnics de Gestió i Millora Forestal (PTGMF) i Plans Simples de Gestió (PSGF) elaborats pel Centre de la Propietat Forestal (CPF) fos garantir la conservació del bosc, la seva implantació no sempre ha estat garantia d'actuacions forestals respectuoses i compatibles amb la preservació del patrimoni forestal (ICEA, 2018-2019)

[27] Tot i la protecció i gestió específica que signifiquen les àrees protegides (al voltant del 40% de la superfície forestal de Catalunya està inclosa a la Xarxa Natura 2000), un alt percentatge dels boscos presenten un estat de conservació desfavorable, com mostren les avaluacions periòdiques vinculades a la Xarxa Natura 2000 (Life RedBosques, 2020)

[28] La custòdia del territori permet als propietaris i gestors forestals gestionar els boscos amb criteris de conservació, impulsant projectes forestals d'alt valor afegit que afavoreixen a la prevenció d'incendis i la conservació de la biodiversitat, en col·laboració amb una entitat de custòdia així com altres agents públics i privats. Segons l'últim inventari de custòdia del territori (2019) gairebé el 70% de la superfície de contractes de custòdia de Catalunya són d'àmbit forestal, amb un total d'unes 28.000 ha aproximadament.

[29] La "gestió forestal propera a la natura" o "gestió naturalística", orientada a integrar la conservació de la biodiversitat, la producció de la fusta i altres productes, l'ús cultural i la protecció del sòl i regulació del cicle de l'aigua i aire -potenciant el bosc com a coberta continua, la biodiversitat d'espècies i hàbitats, masses forestals mixtes, irregulars i heterogènies-, és una eina encara poc implementada en la gestió dels diferents boscos públics i privats, tot i ser el sistema amb major reducció de les despeses i optimització dels processos naturals (CTFC, 2020).

[30] Aquests instruments no contemplen suficientment la "no intervenció/la gestió a dinàmica natural" o la "mínima intervenció orientada a la conservació de la biodiversitat" com una opció de gestió vàlida, que es pugui aplicar de manera planificada allí on sigui recomanable i respongui a la voluntat de la propietat i/o als requisits de conservació.

II. MISSATGES CLAU PER A LA MILLORA DE LA BIODIVERSITAT FORESTAL

1. **Els boscos constitueixen els ecosistemes terrestres més diversos** i configuren sistemes multifuncionals per excel·lència. Més enllà del valors econòmics més fàcilment comptabilitzats (activitats productives fustaneres i no fustaneres) que s'hi puguin dur a terme, el valor patrimonial, etnogràfic, paisatgístic, ecològic i de regulació climàtica dels boscos és molt alt. Els boscos generen doncs tot un seguit de **serveis ecosistèmics i ambientals d'alt valor, tant de provisió de béns** -com la fusta, la llenya, el suro, els bolets, les tòfones, etc.-, **de regulació** -de fluxos hídrics, la millora de la qualitat de l'aigua, l'efecte embornal de carboni (C) atmosfèric, el control de l'erosió i dels processos de desertificació-, **de suport** -la contribució a una major biodiversitat i al paisatge - **i culturals** -millora de la salut i el benestar de les persones, etc.[31]

2. Entre les **diferents pressions sobre la biodiversitat dels espais forestals, que actuen de forma interrelacionada i tenen causes socio-econòmiques comunes**, destaquem: abandonament de conreus i activitats ramaderes extensives que ha provocat una expansió de la massa boscosa jove (aforestació) a costa del mosaic agroforestal; la fragmentació, pèrdua i degradació dels hàbitats naturals; gestió forestal inadequada o inexistent; la intensificació dels sistemes productius; el canvi climàtic; els incendis forestals; les espècies invasores i la contaminació[32].

3. **El gran repte de la gestió dels espais forestals és la compatibilitat dels seus diferents valors**, que poden ser independents, coincidents, antagònics o ambivalents[33]. Davant la **situació d'emergència climàtica i ecològica actual**, és **urgent comptabilitzar la conservació del patrimoni forestal amb altres usos forestals (allà on sigui possible) en els instruments d'ordenació i a la pràctica**, promovent una gestió forestal adaptativa i més propera a la natura. La recuperació de mosaics agroforestals -incentivant l'agricultura i ramaderia extensiva i d'alt valor natural-, la promoció de boscos mixtes i irregulars i la protecció dels boscos madurs i d'alt valor ecològic ha de ser una prioritat en totes les polítiques sectorials del Govern per a reduir la vulnerabilitat davant els incendis forestals i assolir els objectius de l'Estratègia de la UE sobre biodiversitat 2030, l'Estratègia de la UE en favor dels boscos pel 2030 i l'Estratègia del Patrimoni Natural i la Biodiversitat.

4. Una **millora de la biodiversitat no només proporciona major resiliència i resistència ecològiques davant els incendis forestals i episodis climàtics que seran freqüents en un futur**, sinó que també augmenta l'efecte embornal de C dels boscos i en essència permet el funcionament de l'ecosistema, i per tant, de la resta de serveis que proporcionen els ecosistemes a les societats humanes[34]. Afavorir a la maduresa dels boscos i la conservació d'aquells que ja ho siguin també és una font de resiliència i adaptació al canvi climàtic, al representar un reservori de biodiversitat, proveir múltiples serveis de regulació, i al mateix temps una contribució a diversificar l'activitat econòmica d'aquest sector. Els valors associats a la biodiversitat es donen en els boscos, però també en els paisatges agrícoles i periurbans. Un model de gestió per a la millora de la biodiversitat que només sigui operatiu en determinades àrees amb règim de protecció és incomplet, ja que, entre altres raons, menysvalora elements de la biodiversitat que no se circumscriuen a espais protegits i que són en si mateixos objecte de gestió[35].

[31] Francisco Lloret (2018-2019), pag. 11
[32] Estat de la Natura a Catalunya (2020)
[33] Francisco Lloret (2018-2019), pag. 17
[34] Ídem
[35] Francisco Lloret (2018-2019), pag. 29

5. En resposta al que s'ha exposat, **resulta urgent que les polítiques de planificació forestal del Govern s'implementin de forma coordinada amb les de gestió del medi natural**, integrant com a propis els objectius de conservació de la biodiversitat que ha de complir el país[36] així com l'impuls de **mecanismes de governança que acostin la diversitat d'actors i visions, donant resposta a la complexitat i atomització del sector forestal català**. També cal fomentar l'interès i capacitació de les persones propietàries per tal que puguin integrar la conservació en la gestió forestal, promovent una major integració de la conservació de la biodiversitat en els instruments d'ordenació forestal existents així com incentius econòmics i no econòmics per a la propietat[37].

[36] Tal i com estableix l'Estratègia per al Patrimoni Natural i la Biodiversitat: 'Resultats esperats per a l'any 2030: -L'any 2030 les polítiques agrícoles, ramaderes i forestals impulsen models productius que incorporen la conservació de la biodiversitat i el patrimoni natural com un objectiu essencial; -S'ha superat la dicotomia entre producció i conservació de la biodiversitat mitjançant la col·laboració i la cooperació entre el sector productiu i les administracions implicades en la conservació de la biodiversitat'.

[37] XCN (2021)

III. ACCIONS PER A COMPATIBILITZAR LA CONSERVACIÓ AMB ALTRES USOS DE L'ESPAI FORESTAL

IMPLEMENTAR UNA GESTIÓ FORESTAL ADAPTATIVA[38] I INTEGRADORA DELS DIFERENTS USOS

D'acord amb el missatge clau 3, des de la XCN entenem que **davant la situació d'emergència climàtica i ecològica actual, adoptar una escala territorial àmplia en la planificació forestal i promoure una gestió forestal adaptativa i integradora dels diferents usos és clau per millorar la biodiversitat i la resiliència dels nostres boscos**. Cal que s'integrin pràctiques innovadores en la gestió forestal que comptabilitzin els valors ambientals i socioeconòmics dels boscos, i garanteixin la seva adaptació al canvi climàtic i la reducció de la vulnerabilitat als grans incendis; com ara la la silvopastura[39], la silvicultura propera a la natura[40] o les cremes prescrites[41]. Així doncs, hem dividit les accions d'aquest apartat en 4 blocs, el primer dels quals es refereix a la planificació/ordenació i la resta inclouen accions orientades a la integració dels diferents usos en la gestió forestal:

A. Planificació a llarg termini i escala territorial àmplia
B. Emergència climàtica i incendis forestals
C. Emergència ecològica i conservació de la biodiversitat
D. Emergència energètica i bioeconomia

A. Planificació a llarg termini i escala territorial àmplia

VISIÓ: Es produeix una millora de la resiliència d'espais forestals, la connectivitat i la prevenció d'incendis forestals a través d'una planificació forestal que supera l'aproximació a escala de finca o muntanya, per avançar cap a un nou model de gestió forestal adaptativa i integrada del territori[42].

1. **Establir** amb major claredat en la planificació una **prevalença d'objectius i valors per cada bosc i per cada àmbit territorial concret, per tal de fixar una jerarquia de criteris de gestió[43]**. Cal promoure la **classificació dels boscos en funció d'un seguit d'indicadors i anàlisi cost-benefici que permeti assignar una potencialitat/vocació òptima a cada bosc** incloent serveis ecosistèmics i vectors del canvi climàtic (Vulnemap). La informació resultant no ha de ser vinculant per la propietat, però pot ajudar a que decideixi el tipus de gestió tenint a disposició un major ventall d'informació/alternatives.

2. **Desenvolupar i aprovar un seguit de principis i criteris bàsics perquè el conjunt de la planificació i gestió forestals de Catalunya** incorporin uns requisits suficients per tal de fer compatibles l'ús de la fusta com a matèria primera i la valorització energètica de la gestió de la biomassa amb la

[38] 'Implica (1) establir objectius, (2) analitzar els conflictes i les sinergies dels diferents interessos o serveis, (3) planificar i executar actuacions en funció d'anàlisi de cost-benefici, (4) supervisar els resultats al llarg del temps, (5) avaluar els objectius preconfigurats des d'una perspectiva d'aprenentatge i (6) replantejar noves accions en funció de l'aprenentatge experimentat en el mateix sistema o aplicar aquest aprenentatge a altres sistemes anàlegs' (Francisco Lloret, 2018-2019, pag. 11)

[39] European Forest Institute (2006)

[40] CTFC (2020)

[41] Paulo M Fernandes *et al.* (2013); European Forest Institute (2010)

[42] Life RedBosques (2020)

[43] Fins ara els instruments de gestió estan orientats sobre tot a la producció amb condicionants tècnics en XN 2000 i en presència d'espècies protegides.

conservació de la biodiversitat, tal i com prescriu l'Estratègia del Patrimoni Natural i la Biodiversitat i l'Estratègia Forestal i de la Biodiversitat europees.

3. **Aprovar un Pla General de Política Forestal (PGPF) a través d'un procés participatiu i de debat ampli i representatiu** de la diversitat d'agents i realitats del sector forestal català, que s'alineï amb el coneixement científic i que integri les previsions de les normatives i estratègies europees forestals i de biodiversitat, de la llei catalana del canvi climàtic, de l'Estratègia del Patrimoni Natural i la Biodiversitat de Catalunya 2030[44], del III Informe sobre el Canvi Climàtic a Catalunya, de l'informe de l'Estat de la Natura 2020, l'Estratègia de la Bioeconomia de Catalunya 2021-2030, el Pla estratègic de la Ramaderia Extensiva a Catalunya 2021-2030.

4. **Redactar i aprovar els Plans d'Ordenació de Recursos Forestals (PORF)[45] per connectar la planificació superior a nivell sectorial amb els Instruments d'Ordenació Forestal (IOF) a escala local.** Vetllar per la seva comptabilitat amb els Plans d'Ordenació de Recursos Naturals (PORN) i Pla Rector d'Us i Gestió (PRUG). Hauria de ser **prescriptiu que es planifiqués primer a escala regió, comarca, massís, o unitat paisatgística més o menys homogènia** i després a escala de finca delimitant la planificació de la finca a la planificació superior. Aquest 'canvi d'escala' és especialment necessari quan es requereixin mesures de protecció o conservació de la biodiversitat efectives (per exemple de la fauna amenaçada, on la mirada ha de ser a escala poblacional). També cal un canvi d'escala quan existeixin problemes de connectivitat de boscos o espècies claus d'aquests o per gestionar la disponibilitat hídrica, entre d'altres.

B. Emergència climàtica i incendis forestals

VISIÓ: Es produeix un increment de l'activitat agrosilvopastoral (agricultura regenerativa, ramaderia extensiva, etc.) i una recuperació dels espais oberts aforestats (millora de la biodiversitat en aquests espais), dels sistemes agraris d'alt valor natural, els boscos adevesats i dels paisatges en mosaic i heterogenis resilients al canvi climàtic en els boscos i bosquines més amenaçats per incendis i en els Punts Estratègics de Gestió (PEG), es redueix el combustible i la seva continuïtat. Es limita la regeneració forestal en sistemes agraris d'alt valor natural i es minimitza el risc d'incendis forestals extrems i incontrolables[46].

5. **Afavorir la regeneració de les espècies forestals**, incloses les del sotabosc, el qual pot actuar com a motor de resiliència per a la recuperació dels boscos després d'episodis climàtics extrems i altres pertorbacions. Aquesta regeneració ha de mantenir nivells intermedis de densitat per poder ser efectiva sense interferir amb altres funcionalitats del bosc (per exemple, la preservació d'hàbitats i el control dels incendis)[47].

6. **En boscos joves amb una alta densitat o en boscos més vells amb una dinàmica estancada caldrà afavorir el desenvolupament del bosc amb aclarides**, i altres pràctiques alineades amb la silvicultura propera a la natura o altres mètodes de gestió sostenible. Aquestes actuacions presenten sinergies amb el control d'incendis i plagues, amb l'explotació de fusta i amb la preservació de

[44] L'objectiu estratègic 4.1 és: Millorar la contribució de les polítiques agrícoles, ramaderes i forestals a la conservació del patrimoni natural i la biodiversitat (pag. 173)

[45] Els PORF han de permetre una planificació per: la connectivitat i una gestió adaptativa dels boscos al context del canvi global que consideri mesures com la baixada de la disponibilitat hídrica, la prevenció d'incendis i la necessitat d'espais oberts; alhora cal que s'integrin mesures per la conservació de la biodiversitat en la gestió forestal (apartat C) i la recuperació del paisatge en mosaic (apartat B).

[46] Estratègia del Patrimoni Natural i la Biodiversitat de Catalunya 2030, pàg. 175

[47] Francisco Lloret (2018-2019), pag. 35

determinats hàbitats. També són útils per ajustar la demanda evapotranspirativa a la disponibilitat d'aigua[48].

7. **Prioritzar la preservació de la coberta vegetal que minimitzi l'escorrentia i les pèrdues de sòl**, tot i que això impliqui en determinats entorns climàtics el manteniment de formacions arbustives[49].

8. **Incorporar la gestió dels recursos hídrics com un component essencial de la gestió forestal**: davant la previsió d'escassetat i variacions interanuals d'aigua en un context de major aridesa, s'haurà de procurar maximitzar l'assimilació de C a la disponibilitat d'aigua. Això implica, d'una banda, considerar les limitacions hídriques dels boscos del futur i, de l'altra, incorporar el paper del funcionament forestal —contribució de la coberta forestal a la reducció de l'escorrentia i a l'evapotranspiració— en els balanços hídrics a nivell de conca, és a dir, en el corresponent servei de regulació (compromís entre l'ús d'«aigua verda» utilitzada per a la vegetació i d'«aigua blava» dels cursos d'aigua)[50].

9. **Incloure la ramaderia extensiva en els IOF com eina de prevenció d'incendis** com per exemple el manteniment dels desbrossaments preventius i en el manteniment dels PPP i recollir les propostes del pla de ramaderia extensiva.

10. Promoure **estratègies que limitin el creixement de la superfície forestal on els sistemes agraris d'alt valor natural estiguin en regressió.**

11. En la planificació i gestió dels boscos d'alt valor ecològic (BAVE) i boscos madurs tenir present l'històric de gestió. En alguns casos, **la silvopastura pot ser un aliat per la seva conservació en boscos adevesats** (vinculat a l'apartat II).

12. El **PPP** (Perímetres Prioritaris de Prevenció d'Incendis) seran en els propers anys una figura de planificació molt important. Promoure-hi, a més de criteris de resiliència climàtica, la **incorporació d'una millora/augment de la biodiversitat d'aquestes zones planificant zones pasturables.**

13. **Desenvolupar projectes municipals de recuperació de zones de pastura abandonades** per tal de conformar un paisatge divers (bosc-pastura-conreu) amb ramats de bestiar de races autòctones i en règim extensiu (similar a plans d'ocupació). Cal adaptar moltes normatives municipals per facilitar la tasca i ús dels espais priurbans als ramaders.

14. **Implementar, per als silvicultors actius, un sistema decidit d'ajudes** i un marc econòmic de suport per poder exercir les planificacions forestals amb criteris de conservació.

15. Revisar la política d'incendis forestals, de forma que **les cremes prescrites suposin també un benefici en termes de biodiversitat**[51], tenint en compte les afectacions a la dinàmica del sòl, establint espais de comunicació entre tots els agents implicats i elaborant conjuntament preceptes tècnics i protocols d'actuació.

16. **Considerar la capacitat dels ecosistemes mediterranis per a recuperar-se ràpidament després d'un incendi a l'hora d'avaluar les conseqüències dels incendis**, amb l'objectiu d'estalviar recursos de

[48] Ídem
[49] ídem
[50] Així, les despeses de manteniment de boscos menys densos poden ser compensades per afavorir la resiliència enfront de períodes de sequera extrema. Les accions encaminades a la gestió dels estocs de C o dels incendis forestals presenten coincidències amb aquest objectiu, i la preservació de la biodiversitat també hauria de ser-hi compatible, tal i com demostra el projecte Life Climark, que té per objectiu mantenir i millorar la capacitat mitigadora dels boscos de l'Europa mediterrània.
[51] Projecte LIFE Montserrat

restauració o repoblació i minimitzar intervencions que podrien minvar aquesta capacitat de recuperació a causa de la destrucció dels horitzons edàfics[52].

C. Emergència ecològica i conservació de la biodiversitat

VISIÓ: S'incorporen més criteris de conservació i mesures per promoure la biodiversitat en els instruments d'ordenació i gestió forestal, considerant els avenços científics i resultats dels projectes de recerca europeus en aquest sentit[53] i el percentatge de superfícies forestals i d'espais connectors de boscos d'alt valor ecològic que es gestionen seguint aquests criteris i sota acords de custòdia augmenten significativament.

17. **Fomentar una gestió forestal més propera a la natura** que integri criteris de conservació de la biodiversitat en la gestió forestal i optimització dels estocs de C, tenint en compte les condicions inicials de la massa, a través de:

- **Mantenir fusta morta a terra i en peu** (es recomana la no retirada/generar-ne a cada intervenció per disposar de fusta morta en diferents estadis de descomposició de manera gradual en el temps, i preferentment a partir d'arbres de CD≥20[54].).
- **Retenir elements claus al llarg del temps** (manteniment dels arbres més grans del rodal, arbres amb microhàbitats rellevants i representatius, arbres amb cavitats, manteniment d'espècies acompanyants, etc[55]).
- **Aplicar mesures que afavoreixin la diversitat estructural**, que també té un efecte cascada per a altres espècies (potenciar la diversitat d'espècies), en augmentar la diversitat de recursos i hàbitats[56] (en tallada, afavorir individus de les espècies arbòries esporàdiques i els individus provinents de llavor, així com espècies amb flor o productores de fruit carnós. Garantir la presència d'arbres de diverses edats, diversos estrats de vegetació i clarianes).

18. **Promoure i incentivar la custòdia del territori des de l'administració forestal, com una eina per a la gestió forestal responsable** i harmonitzar-la amb els instruments d'ordenació forestal existents i futurs. **Contemplar formules d'encaix i harmonització entre la custòdia forestal i els IOF** (evitar plantejar-ho com una dicotomia). Per exemple contemplar la custòdia i la seva gestió com un annex en un possible IOF / PTGMF o adaptar les fitxes descriptives i continguts dels PTGMF per aplicar la Custòdia Forestal.

19. Continuar treballant per **integrar criteris de conservació de la biodiversitat, paisatge i processos ecològics en les directrius de gestió existents (ORGEST) o bé per desenvolupar un model ORGEST propi**, tal i com n'hi ha per la producció o prevenció d'incendis (Life Biorgest), de manera que aquestes es converteixin en el marc de gestió dels boscos del territori català, basats en conceptes de gestió a escala de rodal, bosc o paisatge, que integrin i garanteixin l'obtenció de diferents serveis ecosistèmics que demanda la societat, la conservació o la gestió adaptativa al canvi climàtic.

20. **Fer una anàlisi de les causes de l'estancament en el percentatge de superfície privada planificada i donar una resposta** per facilitar la planificació sobre el terreny assegurant que qualsevol objectiu

[52] Ídem
[53] Life RedBosques, Life Biorgest, POCTEFA Conectfor, etc.
[54] CTFC (2020)
[55] ídem
[56] Ídem

preferent sigui igual de fàcil d'implementar tot assegurant la seva rendibilitat i sostenibilitat així com la previsió de mecanismes de control de l' execució de les actuacions del pla de manera compatible amb la biodiversitat.

21. **Incorporar en els plans tècnics (PTGMF i PSGF) la plantilla dels plans de gestió per a la conservació**, per tal de donar un ventall més ampli d'opcions al propietari que vulgui destinar la seva finca a un objectiu preferent de conservació.
22. **Aprovar i executar del Pla sectorial de connectivitat ecològica** tal com preveu l'Estatut de Catalunya, que inclogui les mesures urgents de desfragmentació per facilitar desplaçaments adaptatius relatius al canvi climàtic i la funcionalitat ecològica del territori.

23. Desplegar polítiques per **gestionar activament les espècies invasores** (calen prescripcions tècniques clares de com, on i quan actuar). Promoure iniciatives de custòdia on s'inclogui aquest aspecte i pensar per exemple en recolzar-se amb el voluntariat ambiental per eliminar aquestes espècies invasores.

24. **Aprovar els plans de recuperació i conservació de les espècies amenaçades**. **Incloure hàbitats i processos ecològics** en els Plans de Recuperació i Conservació

25. **Assegurar la continuïtat dels esforços i les eines de monitoratge i d'anàlisi de la biodiversitat, l'estructura i composició d'espècies dels boscos, així com dels serveis que presten**. Assegurar el manteniment dels programes en funcionament, com els inventaris forestals, indicador de biodiversitat potencial (IBP), índex de naturalitat (IN), les xarxes de seguiment de danys forestals (com l'ICP) o les bases de dades de biodiversitat, implementant noves iniciatives que siguin necessàries, per exemple en relació amb el medi edàfic o amb un disseny que inclogui els principals tipus de bosc. També s'ha de coordinar amb altres iniciatives de monitoratge focalitzades en determinats grups d'organismes[57].

D. Emergència energètica i bioeconomia

VISIÓ: Es fomenta una producció basada en la utilització, aprofitament sostenible i valorització de recursos biològics, de proximitat i renovables que contribueix a augmentar l'ocupació i disminuir la precarietat dels treballadors/es en el sector forestal, millorar la resiliència dels espais forestals i protegir el medi ambient i la sobreexplotació dels recursos naturals per afavorir la biodiversitat.

26. **L'extracció de biomassa per a biocombustible** és un exemple de possible compatibilitat de servei de provisió amb valor econòmic amb la gestió dels estocs de C i de determinats hàbitats, però **no s'ha de convertir en el principal objectiu de la gestió forestal donades les seves importants limitacions econòmiques i ambientals**[58].

27. **Dotar de pressupost suficient i posar en marxa els objectius i mecanismes previstos en l'Estratègia de la Bioeconomia de Catalunya 2030**, sobretot l'impuls de la recerca i la innovació per fomentar un **major valor afegit i qualitat dels productes forestals** (O5.L1) i el desplegament de **mecanismes de pagament per serveis ambientals** (O4.L3.M2).

[57] Això permetrà: a) Establir sistemes d'alerta davant d'amenaces, com els episodis climàtics extrems, els incendis o les plagues. b) Desenvolupar models integrats en què, a partir de l'establiment d'indicadors, es valorin quantitativament diferents opcions de gestió diversificada en el territori, d'acord amb les potencialitats i els agents clau locals, en diferents escenaris socioeconòmics i climàtics. c) Aplicar models de gestió en l'àmbit local i de rodal necessaris per a optimitzar els instruments d'ordenació forestal. d) Avaluar els resultats de les actuacions (Francisco Lloret, 2018-2019, pag. 40).

[58] Francisco Lloret (2018-2019), pag. 37

28. **Valorar els recursos forestals, sobretot per a l'obtenció d'adob vegetal per a l'agricultura** (veure actuacions del projecte LIFE Polyfarming, com ara enterrar fusta en conreus), evitant entrar en conflicte amb els boscos d'alt valor ecològic i mantenint corredors naturals de zones sense intervenció humana o una intervenció humana antiga.

29. **Diversificar rendes agroforestals en explotacions agràries/forestals a través de la introducció de conreus o aprofitaments alternatius** (plantes aromàtiques i medicinals, tòfona, resinació) i ramaderia extensiva, vinculant aquests aprofitaments amb transformació de nous productes i circuits curts.

AFAVORIR LA MADURESA DE LES MASSES FORESTALS (BOSCOS MADURS, BOSCOS D'ALT VALOR ECOLÒGIC I ESPAIS CONNECTORS). RECUPERAR I CONSERVAR ELS BOSCOS ORIGINARIS A CATALUNYA

VISIÓ: s'identifiquen i es protegeixen els boscos madurs i d'alt valor ecològic situats en finques de titularitat pública i municipal, que passen a ser gestionats a lliure dinàmica natural i connectats entre si[59]. Pels boscos madurs o propers a la maduresa situats en finques de titularitat privada, comunal o petits municipis, s'articulen mecanismes de compensació per deixar els boscos a lliure dinàmica natural o es promou la comptabilització d'usos quan siguin boscos destinats a finalitats productives.

30. Integrar dins dels IOF una **definició clara i caracterització en llindars dels boscos madurs i d'alt valor ecològic**, centrada en els resultats del projecte POCTFEA Conectfor, Life RedBosques i altres avenços científics, que tingui present el dinamisme i potencial dels boscos al llarg del temps (per considerar boscos que no són madurs en l'actualitat, però tenen el potencial de ser-ho en un futur pròxim) i que també consideri la matriu que els connecta.

31. Desenvolupar la **figura legal de protecció dels boscos madurs i d'alt valor ecològic** (l'estratègia UE 2030 de boscos marca que cal protegir tots els boscos madurs) i preveure mecanismes de finançament.

32. **E**stablir una **xarxa de reserves forestals destinades a la lliure dinàmica natural** (tal i com prescriu l'article 17 de llei 16/2017, del canvi climàtic, l'Estratègia del Patrimoni Natural i la Biodiversitat de Catalunya i la llei 7/2020 de l'Agència de la Natura així com les estratègies europees de biodiversitat i forestal) en un 5% de la superfície forestal (fita 2030, per situar-nos dins la mitjana europea) i en un 10% el 2040 (fita estratègia biodiversitat europea), per a cadascun dels principals hàbitats forestals a nivell de Catalunya, centrada en boscos madurs i d'alt valor ecològic, prioritzant els identificats en els boscos de titularitat pública i comunal, i desenvolupar-ho de manera esglaonada en els boscos privats; preveient mesures de compensació per serveis ecosistèmics en els boscos de titularitat privada i petits municipis quan escaigui.

33. **Diferenciar el tipus de gestió en funció de si són rodals de boscos madurs/alt valor ecològic (evolució natural) o bé espais identificats com a connectors, on la gestió anirà orientada augmentar els atributs de maduresa** i índex de biodiversitat potencial i en integrar la biodiversitat amb altres possibles objectius preferents/aprofitaments que ja tingui el rodal (POCTEFA Conectfor).
En Espais Naturals Protegits, impulsar noves formes de gestió forestal -de manera conjunta entre els gestors dels espais, experts del sector forestal, propietaris de boscos, científics i representants del tercer sector ambiental- que vagin des de la no intervenció en els rodals més madurs, fins a la gestió activa curosament planificada orientada a accelerar el desenvolupament de l'estructura del bosc madur[60] .

[59] POCTFEA Conectfor
[60] Life Biorgest (2019)

34. En el marc de la implementació de les intervencions no productives del Pla Estratègic de la PAC i altres instruments de gestió forestal a nivell català: incloure **finançament per les accions que segueixin criteris addicionals de conservació.**

35. **Termenar tots els Dominis Públics Hidràulics (DPH) i promoure la restauració dels boscos de ribera absents o malmesos**, sobretot en cursos baixos, així com parts de les planes d'inundació on pugui prosperar la vegetació espontània, ja siguin boscos, pastures, etc.

IMPLICAR PROPIETARI(E)S/GESTOR(E)S FORESTALS EN LA CONSERVACIÓ I MILLORA DEL PATRIMONI FORESTAL

VISIÓ: Es redueix l'atomització de la gestió forestal a Catalunya i augmenta significativament el número de superfícies forestals sota custòdia o bé que es gestionen amb objectius preferents de conservació, compaginant-se amb d'altres usos quan sigui possible.

36. **Enfortir les entitats de custòdia existents**. Donar suport a la constitució de contractes de custòdia forestal com a elements dinamitzadors per a la conservació de les superfícies forestals.

37. **Garantir major representativitat de les diferents tipologies i visions de propietaris/gestors forestals als organismes de gestió i participació de la propietat forestal a Catalunya**, per tal de donar veu a propietaris forestals mitjans i petits així com gestors (entitats de custòdia i altres agents) representatius del conjunt del territori, amb punts de vista més orientats a la producció com també punts de vista més enfocats en la conservació o gestió adaptativa al canvi climàtic. Integrar la perspectiva de gènere de manera transversal en aquests organismes.

38. Articular mecanismes fiscals per promoure un **marc de finançament per a la conservació en la gestió forestal municipal, en col·laboració amb les entitats ambientals i altres actors forestals del municipi**[61]. Ex. Dedicació del 0,5% de l'IBI a la conservació i custòdia de la natura (destinar-lo a superfícies forestals custodiades o amb objectius específics de conservació).

39. Paral·lelament a la xarxa de boscos madurs, desenvolupar i articular **incentius fiscals o contraprestació econòmica per a la propietat**[62] i fer possible la major orientació a la conservació **en la planificació i conseqüent gestió de boscos de titularitat privada i de petits municipis** sempre que la gestió per la conservació i millora de la biodiversitat suposi un sobrecost significatiu i no estigui plenament integrada en els instruments de planificació i gestió forestals. Aquests incentius i contraprestacions, previstos a l'estratègia forestal europea, haurien de ser finalistes per la gestió de la finca i potenciar els objectius preferents de conservació i els espais forestals sota custòdia fins que aquests objectius no estiguin plenament integrats en els instruments de planificació i gestió forestal[63].

ALTRES ASPECTES DE MILLORA DE LA GOVERNANÇA EN EL SECTOR FORESTAL

[61] Veure: Life Biorgest (2021)

[62] Segons càlculs fets per Sèlvans, a Catalunya caldria destinar-hi entre 1M€ i 2M€ anuals (A Finlàndia es destinen 30 M€).

[63] Existeixen sistemes forestals sota custòdia d'entitats amb diversos graus de maduresa i protecció. Aquests espais es podrien classificar segons la seva tipologia en el registre, diferenciant entre d'altres aquells espais sota custòdia que contribueixen a la preservació de boscos madurs, els BAVE, boscos peri-urbans amb valors socials rellevants o HICs. Incloure també la custòdia com a mecanisme actiu per gestionar/conservar BAVES, boscos singulars i madurs (inspirat en Canàries).

VISIÓ: Es produeix una millora de la governança i participació inclusiva de la societat civil i agents socials diversos (entitats del territori, propietat forestal, diferents nivells de l'administració, consorci, etc.) representatius del conjunt del territori i de grups minoritzats en la planificació/gestió adaptativa i integradora de diferents usos i en la implementació de polítiques i iniciatives de conservació de la biodiversitat/paisatge.

40. **Des d'ens supralocals/diputació, promoure accions forestals a nivell de massís o conca fluvial coordinades entre diversos ajuntaments i associacions de propietaris** per facilitar una gestió territorial que consideri aspectes com la gestió per la connectivitat, poblacions d'espècies protegides, prevenció d'incendis i adaptativa al canvi climàtic.

41. **Integrar la perspectiva de gènere en organismes de governança del sector forestal i instruments d'ordenació** i elaborar un pla d'acció forestal amb perspectiva de gènere, aplicant les recomanacions del FSC i altres documents de referència per tal d'abordar la iniquitat de gènere en la gestió forestal.

IMPLICAR LA SOCIETAT EN LA CONSERVACIÓ I MILLORA DEL PATRIMONI FORESTAL

VISIÓ: Existeix una participació directa i de coresponsabilitat de la societat civil en les polítiques públiques i en l'acció sobre el territori per a la conservació i gestió dels espais forestal i la seva biodiversitat així com una millora de la conscienciació en la conservació d'espais forestals a través del foment del voluntariat i educació ambiental.

42. **Promoure l'educació i el voluntariat ambiental,** així com la implementació de mesures per arribar a nous públics.

43. **Posar en valor l'ús social, formatiu, cultural i recreatiu dels espais forestals, sota els criteris de sostenibilitat i compatibilitat amb els altres serveis**. Cal traslladar a la societat el coneixement que tenim dels boscos i el seu funcionament, en particular pel que fa referència als productes i serveis que proporcionen. Aquesta informació s'ha de contextualitzar i integrar amb els valors de la resta d'ecosistemes del territori i amb un context global de canvis accelerats[64].

[64] ídem

xcn.cat

info@xcn.cat